

Доближаване до тайнствата

Обяснявайки, доколкото ни е по силите, християнските тайнства – т.е. тези видими и частично материални актове, посредством които според вярата на Църквата се подава Божията благодат – не можем да не се спрем на крайъгълния въпрос: как християнството се отнася към материята като цяло? На практика: или материята е враждебна на духа, и в крайна сметка е зло (и тогава всички, които виждат в християнството призив към освобождаване от материята и борба с нея, ще са прави), или тя е добро (и тогава – какво е нейното място в християнството?)

Предния път (тук) отговорих на този въпрос, като се позовах на библейския разказ за сътворението и думите: „И видя Бог, че това е добро“ (Бит.1:8). С други думи: материята, както всичко в света и самият свят са от Бога и това „добро“, с което Бог приключва творението Си, се отнася за нея. Целият свят е създаден за добро, създаден е добър, и християнската Църква винаги

непоколебимо е вярвала в това – тя вижда в материята – във водата, виното, хляба, във всичко – отражение и дар на Божията мъдрост, Божията красота и Божието добро.

Но, ако е така, то неизбежно възниква въпросът: Откъде идва и какво представлява злото в света? Защо има толкова страдание и мъка, толкова съзнателна жестокост и несправедливост? „И видя Бог, че това е добро“. Защо тогава толкова рядко виждаме и усещаме това добро, а толкова често срещаме лошото? Нещо повече: ако светът е добър, то защо в самото Евангелие той бива наречен „мрак и сянка смъртна“ (ср.: Мт.4:16 „народът, който седеше в мрак, видя голяма светлина, и за ония, които седяха в страна и сянка смъртна, изгря светлина“)? Защо Христос ни призовава да си събираме съкровища не на земята, където то гние, ръждясва и се разлага, а на небето, където „ни молец, ни ръжда ги яде, и дето крадци не подкопават и не крадат“ (ср.: Мт.6:20)? Ето го вечният и неизбежен въпрос за злото. Много често именно в религиозното съзнание това зло се свързва преди всичко с материята.

А в същото време християнството (изключително важно е на това да се наблегне!) утвърждава, че източникът на коренът на злото не е в материята, а в душата, или – както казва Евангелието – в „сърцето на човека“. Нека чуем Самия Христос. Той живее сред хора, които вярват, че злото идва отвън и затова са убедени, че не бива да ядат това или онова, защото ще ги оскверни; не бива да се докосват до това или онова, защото е нечисто, и т.н. А отговорът на Христос е: „слушайте и разумеете: не това, що влиза в устата, осквернява човека, а онова, що излиза из устата, то осквернява човека...

А онова, що излиза из устата, иде от сърцето; то именно осквернява човека; защото от сърцето излизат зли помисли, убийства, прелюбодеяния, блудства, кражби, лъжесвидетелства, хули: това осквернява човека. А яденето с неумити ръце не осквернява човека“ (Мт.15:10-11,18-20).

С тези думи веднъж завинаги се преобръща цялата перспектива. Злото идва отвътре. Преди всичко то е духовна, а не материална същност. Както целият свят, така и самият живот и материя са дар от Бога към човека, за да я владее и обработва. „Обладайте я!“ – се казва в Библията (ср.: Бит.1:28). И от това как човек владее света, живота и материята, от това как се отнася към тях в сърцето си, зависи мястото и ролята на материята в живота ни. Това, което християнството нарича падение и грях, по своята същност е попадане на човека под властта на материалното, вместо владееене и надмощие на човека над материалното. По този начин източникът на падението и греха не

е материалното само по себе си, а подчинението и робуването на човека на материалното.

Да вземем за пример един от най-разпространените и библейски символи – виното. За него е казано: „вино, което весели сърцето на човека“ (Пс.103:15). Казани в положителен смисъл, тези думи звучат като онова „добро“, с което е пронизано цялото библейско сътворение, защото в Библията „веселие“ означава добро, а не лошо. „Радвайте се и се веселете“ (Мт.5:12), казва Христос на онези, които спазват заповедите Му. Значи виното е добро, и всъщност добра е способността му да весели сърцето. Но в едно от посланията си апостол Павел пише: „не се опивайте с вино, от което произлиза разпътство“ (Еф.5:18).

Какво е това – нима е противоречие? Разбира се, че не е, а е просто много ярък и важен пример (както ще видим и по-нататък) за отношението на християнството към материята и към целя свят. Виното, което като всяко друго Божие творение, е добро, може да бъде превърнато от човека в зло, да стане мрак и гибел. Някои християни, като се позовават на думите на апостола, еднозначно отъждествяват виното със злото и се опитват да го изгонят от живота (като се борят за „сух режим“ и т.н.).

Истинското християнско учение за злото е значително по-дълбоко. Според него духовното падение на човека помрачава светлата и положителна природа на света, внася злото в материята. Но, както казва пак апостол Павел, „тварите (т.е. материята, сътвореният свят – прот. А.Ш.) се покориха на суетата не доброволно, и всички заедно стенат и се мъчат досега с надежда, че ще бъдат освободени от робството на тлението“ (ср.: Рим.8:19-22). „Стенат и се мъчат...” какви изумителни думи! Какво означават те, ако не това, че, изкривената, повредена и помрачена от човека и от излизащото от сърцето му зло материя може и трябва да се очисти, отново да стане такава, каквато е била създадена – извор на живот и веселие за човека, или по-точно – отражение на Божественото добро, на пътя към Бога и на общуването с Него.

А това ни доближава до тайнствата, които в такава перспектива вече не са нещо неясно, едва ли не магическо, но означават завръщане към истинската същност на материята, помирение с нея, нейното очистване и претворяване в истински живот.

За това ще говорим в следващата беседа. Ще започнем с първото и основополагащо тайнство, от което за християнина започва нов живот –

тайнството на водата и Духа, т.е. кръщението.

Автор: протопрезвитер Александър Шмеман

Превод: Елена Папучиева

*Заглавието е на редакцията.

dobrotoliubie.com